

Studie en JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen en Gent, België: 124-129. Mitchell-Jones A.J., Amori G., Bogdanowicz W., Krystufel B., Reijnders P.J.H., Spitzenburger F., Stubbe M., Thissen J.B.M., Vohralik V. & Zima J. 1999. The atlas of European Mammals. Academic Press, London.]

Mysterie in de hooilanden van de Langemeersen: Weidekervel en Weidekerveltorkruid

In juni en juli 2008 zijn Weidekerveltorkruid (*Oenanthe silaifolia*) en Weidekervel (*Silaum silaus*) (terug)gevonden in de Langemeersen. Beide verwante plantensoorten behoren tot de familie van de Schermbloemigen. Veel plantenliefhebbers laten jammer genoeg leden van deze familie vaak links liggen aangezien voor een goede determinatie op soortsniveau veelal vruchtjes en/of bloemen noodzakelijk zijn. Gelukkig ontsnapten ze niet aan mijn aandacht.

Weidekerveltorkruid is de minst opvallende van beide. Vooral omdat ze in dezelfde periode bloeit als de in de Langemeersen algemenere zusterplant het Pijptorkruid (*Oenanthe fistulosa*). Pijptorkruid staat hier vooral in de lagere, nattere Dotterbloemgraslanden (*Calthion*) terwijl de plantengemeenschap met Weidekerveltorkruid meer hogerop tegen de oeverwallen staat. Deze plantengemeenschap met Weidekerveltorkruid als typische soort is een Grote Vossenstaartgrasland (*Alopecurion*) (Zwaenepoel et al. 2002). De langgerekte hooilanden van de Langemeersen vertonen een geleidelijke overgang van natte, kleiige komgronden naar drogere zandlemige oeverwallen. Hierdoor vloeien beide plantengemeenschappen met hun kensoorten geleidelijk in elkaar over. Gelukkig werd door Karel De Waele en de Nationale Werkgroep Botanie van Natuurpunt vorig jaar

in 2007 op een omgewoeld en heringezaaid grasland nabij het Donkmeer (Oudenaarde) Weidekerveltorkruid gevonden. Daardoor had ik een goed zoekbeeld van de plant tijdens mijn intensieve vegetatiekarteringen van de Natuurpuntpercelen in mei- juni 2008. De merkwaardige vondst aan het Donkmeer kon toch niet zomaar uit de lucht gevallen zijn? De twijfelachtige schermbloemigen op de hogere delen van een hooiland op de Sint-Pietershoek bleek na grondig controle (op basis van de vruchtjes) wel degelijk Weidekerveltorkruid te zijn! In het beheerblok stonden meer dan 250 exemplaren. Een grote populatie was dus nog steeds in het gebied aanwezig.

Waarom is deze soort zo bijzonder? Het verspreidingsgebied van Weidekerveltorkruid in Europa is zeer beperkt. In Vlaanderen komt deze soort sinds de jaren '50 enkel en alleen voor in de IJzervallei (Van Landuyt et al. 2006). In Wallonië en Nederland is de plant (bijna) uitgestorven. In

Bloemrijk zomers hooiland in de Langemeersen met o.a. de witte bloemen van Weidekerveltorkruid. (Foto Alexander Van Braeckel).

Weidekervel in de Langemeersen (Foto Alexander Van Braeckel).

Noord-Frankrijk (Pas-de-Calais) blijft ze beperkt tot de Leie- en Sambervallei. Niet alleen de soort maar ook haar plantengemeenschap binnen de Grote vossenstaartgraslanden is in Europa bedreigd en beschermd als habitattype (Natura 2000 habitattype 6510) (Decler 2007).

Waarom is het toch niet zo onverwacht? Naast de recente vondst aan het Donkmeer bleek in het herbariummateriaal van de Nationale Plantentuin van België uit 1862 een exemplaar afkomstig te zijn uit Audenarde (hok 2-28- e2, <http://flora.inbo.be>). Deze vondst situeerde zich waarschijnlijk in het groot meersencomplex van Bevere-Petegem, ten zuidwesten van Oudenaarde waarvan nu alleen de Langemeersen zijn overgebleven.

Het bleef hier echter niet bij. Eind juni 2008 merkte ik aan de rand van een hooiland op een oeverwal van de Schelde nog een bijzondere plant op. Op basis van de bladeren kon ik de plant niet op naam brengen. Na grondige determinatie en rondvraag bij plantenkenners bleven we nog steeds met twijfels (Weidekervel of Karwijselie). We moesten wachten op de bloem en/of de vrucht. Jammer genoeg was het perceel op 26 juni gemaaid. Het

zou een mysterie blijven. Een wandeling door het gebied op een warme zomeravond in juli zorgde voor een onverwachte ontknoping! In de soortenrijke percelen op de Sint-Pietershoek stak een grote schermbloemige met bleekgele bloemen boven het gras uit! Het was dus toch Weidekervel (*Silaum silaus*)! Een 25-tal planten op een Natuurpunt perceel, gehoord door een landbouwer die slechts een keer per jaar laat in juli maait zonder ook maar één keer te bemesten! De door hem gebruikte bloemenrijke percelen zijn dan ook dé referentiepercelen binnen de Langmeersen. Later vond ik nog een grotere populatie (>200 ex.) in een hooilandperceel iets meer in het zuiden van het gebied op de overgang van oeverwal

naar komgrond en beheert door hetzelfde type landbouwer!

Waarom is deze soort zo bijzonder? Weidekervel is een soort met een beperkte verspreiding en is beperkt tot Vlaanderen, Nederland, Wallonië (enkel langs de Maas) en Noord-Frankrijk (langs de Leie, Schelde, Scarpe en Samber). De populatie in de Langemeersen vormt zelfs de grootste tot nu toe gekende populatie in Vlaanderen! Daarbij komt nog dat ook deze soort een kensoort is van een plantengemeenschap binnen de Grote vossenstaartgraslanden en beschermd als Natura 2000 habitat (6510)!

Waarom is het toch niet zo onverwacht? Eind juni 1979 vond Jacques Vanheueverswyn in diezelfde percelen op de Sint-Pietershoek een tiental planten van deze soort. In de Damvallei (oude Scheldemeander meersen nabij Gent) werd een relictpopulatie van een 4-tal planten van deze soort in 2006 na 30 jaar terug gevonden. Het is een plant van onbemeste hooilanden en groeit op plekken waar rivierklei door een zandige bovenlaag wordt bedekt. In de winter staat het water vaak juist boven het maaiveld, 's zomers kan het min of meer

uitdrogen (Weeda et al. 1987). Het is normaal ook een plant die plaatsen met basische kwel verkiest (Van Landuyt et al. 2006). Blijkbaar is de diepere, carbonaatrijkere kwel die 's winters in deze zone tussen Coupure en Schelde aan de oppervlakte komt voldoende (Beyen & Meire 2000).

Het belang van de Langmeersen! Naast het terugzien van typische vogelsoorten zoals Kwartelkoning en Paapje in het gebied, wijst de aanwezigheid van goed ontwikkelde Grote Vossenstaartgraslanden met grote populaties aan zeldzame kensoorten als Weidekervel en Weidkerveltorkruid het belang van de Langmeersen in Vlaanderen en erbuiten! De Langmeersen werden jammer genoeg niet afgebakend als speciale beschermingszone van de Europese Habitatrictlijn. Bijkomende bescherming en afbakening als Habitatrictlijngebied zijn dan ook essentieel om deze laatste parel in Vlaanderen te beschermen voor de toekomst!

Alexander Van Braeckel
alexander.tine@telenet.be

[Referenties: Beyen W. & Meire P. 2000. Onderzoek naar de haalbaarheid van vernatting in de Scheldemeersen te Wortegem-Petegem. Universitaire Instelling Antwerpen. Decler K. (Ed.) 2007. Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen: dier- en plantensoorten. Mededelingen van het INBO, 2007(1). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Breemt P., Verduyck W. & De Beer D. (red.). 2006. Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest. Nationale Plantentuin en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Flo.Wer vzw, Meise- Brussel. Weeda E.J., Westra R., Westra Ch., Westra T. 1987. Nederlandse Oecologische Flora. Deel 2. IVN, Amsterdam Zwaenepoel A., T'Jollyn F., Vandenbussche V. & Hoffmann M. 2004. Systematiek van natuurtypen voor de biotoop grasland. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel.]

Gelobde pruikzwam (*Creolophus cirrhatus*) gesignaleerd in bosreservaten Parikebos en Kluisbos

Groot was de verassing toen ik in het kader van veldwerk voor de monitoring van de bosreservaten begin augustus deze spectaculaire houtzwam ontdekte tijdens het karteren van zwaar dood hout en monumentale bomen in het bosreservaat Parike. Een tweede locatie vond ik in september in het kersverse bosreservaat Kluisbos. Verassend alleszins! Deze soort staat immers vermeld als één van de 21 kensoorten voor soortenrijke bossen in België en Nederland. In onze regio en aangrenzende gebieden komt geen natuurlijk beukenbos meer voor. We beschikken enkel over gegevens van enkele dood hout-rijke bossen, waar hooguit nog maar sinds enkele tientallen jaren een nulbeheer is ingesteld. De ontwikkelingsduur van een natuurlijk beukenbos bedraagt 300 tot 1000 jaar. Daarom spreken we niet van indicatorsoorten van natuurlijk beukenbos, maar houden we het op kensoorten van rijke houtzwammengemeenschappen op beuk, die op plaatsen met weinig dood hout en/of oude bomen niet of nauwelijks voorkomen (Walley & Veerkamp 2005). Deze kensoorten zijn ook afgebeeld en beschreven op: http://www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_PAD_Houtzwammen De opmaak van de kensoortenlijst is onder andere gebaseerd op inventarisaties in een dertigtal min of meer dood beukenhout-rijke sites in België en Nederland (2000-2004). Interessant voor de regio Vlaamse Ardennen is dat het bosreservaat Beiaardbos (Kluisbergen) één van de onderzochte sites was. Er werden daar maar liefst zes kensoorten aangetroffen, een zeer hoge score als je weet dat in het rijkste Vlaamse bosreservaat J. Zwaenepoelreservaat (Zoniënwoud) 10 kensoorten werden aangetroffen.

De twee sites in de Vlaamse Ardennen waar de gelobde pruikzwam werd gevonden, worden gekenmerkt door grote volumes zwaar dood hout en de aanwezigheid van oude bomen. Zo hebben we in het bosreservaat Kluisbos (57ha) maar liefst